

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2019 року

Мелітополь - 2019

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94

Н 34

Н 34   **Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи.** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М. Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. 250 с.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляд редакційної колегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за стилістику, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

© Автори статей, 2019

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019

З М І С Т

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ.....	7
<i>Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В.</i> Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах	8
<i>Іванова В.М., Сугоняк Я.В.</i> Сучасний стан економічного потенціалу та основні проблемні питання соціально-економічного розвитку Мелітопольського району	15
<i>Іванова В. М., Шелудько О. М.</i> Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії	20
<i>Кондратенко А. І., Сапун Т. О.</i> Формування дослідницької компетенції слухачів Малої академії наук в секції географії	23
<i>Костиця Ю.В.</i> Сучасні геологічні екзогенні процеси на території Херсонської області	27
<i>Левада О.М., Наход М.В.</i> Сучасний геоекологічний стан географічного середовища в м. Миколаїв	31
<i>Левада О.М., Неволько Д.М.</i> Техногенез і геодинаміка як фактори впливу на геологічне середовище м. Дніпро	35
<i>Левада О.М., Заєць О.С.</i> Сучасний стан поверхневих вод Нижньосірогозького району Херсонської області	40
<i>Левада О.М., Григоренко М.В.</i> Рівень освіти як складова індексу розвитку людського потенціалу країни	45
<i>Левада О.М., Оболенська Д.Г.</i> Соціальна інфраструктура сільської місцевості як складова формування регіонального ринку праці	49
<i>Непша О.В., Балабатько Н. В.</i> Антропогенна трансформація сільськогосподарських земель Херсонської області	52
<i>Непша О.В., Лемішко Р. Ю.</i> Вплив харчової промисловості на стан атмосферного повітря у Запорізькій області	55
<i>Непша О.В., Шамрицька Т. М.</i> Національний природний парк «Меотида»: історія створення, структура, сучасний стан	59

<i>Немчин С. Є., Сажнев М. Л.</i> Загальна характеристика В'язівського природно-сільськогосподарського району Запорізької області	64
<i>Прохорова Л.А.</i> Екологічна освіта в шкільному курсі географії	69
<i>Сердюк А. М., Антоненко В. А., Василюк Л. А., Чорнобай В. В.</i> Формування екологічної культури учнів в шкільному курсі географії	74
<i>Тамбовцев Г. В., Пушкарьов О. М.</i> Основні демографічні показники в Херсонській області	77
<i>Тамбовцев Г.В., Нетіша О.В., Сакун М.М.</i> Водозахисні заходи від несприятливого впливу сільського господарства на водні об'єкти (на прикладі басейну річки Молочна)	81
<i>Хмура О. О., Сажнев М. Л.</i> Сучасний стан водокористування та водовідведення у Запорізькій області	86
РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ	91
<i>Александров Д. В.</i> Проблема концептуалізації етнічності: філософський аналіз	92
<i>Волобуєв М. І.</i> Українська лікєро-горілчана справа у роки акцизної системи контролю виробництва та обігу алкогольної продукції у Російській імперії 1863–1894 рр.	97
<i>Дідяєва О. В.</i> Морські походи запорозьких козаків	101
<i>Ігнатченко В. Ю.</i> Одеські німці: історіографія дослідження	106
<i>Крупенко В. В.</i> Динаміка чисельності населення міста Генічеська у ХІХ–ХХ ст.	111
<i>Пачев С. І., Самонін Б. В.</i> Розвиток важкої промисловості Запорізької області у період семирічки (1959-1965)	114
<i>Пачев С. І., Оліфер В. С.</i> Оборона Мелітопольщини у вересні – на початку жовтня 1941 року	118
<i>Полякова Л.І., Суглобова В.В.</i> Джерельна та історіографічна база дослідження проблеми становлення органів державної влади в незалежній Україні ...	122
<i>Поправко О. В., Троїцька О. М., Троїцька Т. С.</i> Event-технології в культурно-освітньому просторі вищої школи: потенційність й перспективи реалізації ...	128

**ВОДОЗАХИСНІ ЗАХОДИ ВІД НЕСПРИЯТЛИВОГО ВПЛИВУ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ВОДНІ ОБ'ЄКТИ
(НА ПРИКЛАДІ БАСЕЙНУ РІЧКИ МОЛОЧНА)**

Тамбовцев Г.В., Ненша О.В., Сакун М.М.

Розташовані на території Мелітопольського району малі річки та інші водні об'єкти не можуть розглядатися окремо від антропогенного впливу. Цей вплив за масштабом, різноманітністю та ефектом може бути більшим за вплив природних чинників. Кожна річка як елемент природного середовища характеризується властивостями, що визначають її чутливість до антропогенного впливу [6,с.52].

Найбільш важливі положення про виніс забруднюючих речовин із сільськогосподарських угідь у водні об'єкти полягають у наступному:

- основним джерелом забруднення водних об'єктів добривами, пестицидами і продуктами ерозії ґрунту є поверхневий стік з сільськогосподарських угідь;
- виніс забруднюючих інгредієнтів з сільськогосподарських водозборів відбувається більш інтенсивно, ніж з лісових;
- при тривалому використанні добрив і пестицидів об'єм виносу зростає внаслідок нагромадження їх у верхніх шарах ґрунту [3,с.105; 4,с.11].

Основні принципи ефективного захисту водних об'єктів від забруднення добривами, пестицидами і продуктами ерозії ґрунтів зводяться до максимального очищення забруднених вод і зменшення об'ємів надходження у водойми вод поверхневого стоку. З цією метою у їх басейнах необхідно проводити водозахисні заходи, що об'єднуються у системи, спрямовані на регулювання та очищення поверхневого стоку та їх раціональне розміщення на території водозбору з урахуванням ґрунтово-кліматичних умов зони, а також гідрологічних областей і зон, що виділяються у басейнах водних об'єктів. Системи повинні мати профілактичні і очисні функції. До складу систем входить ряд підсистем: організаційно-господарська, агро меліоративна, гідромеліоративна, лісомеліоративна [7,с.182].

Суть організаційно-господарської підсистеми полягає у правильному

розміщенні сільгоспугідь на водозборі, а також запровадженні системи ведення сільськогосподарського виробництва, спрямованої на запобігання забрудненню вод. Заходи цієї підсистеми поділяють на профілактичні і спеціальні [3,с.105].

Профілактичні заходи – забороняють розміщувати орні землі й знищувати деревну чи трав'янисту рослинність на особливо небезпечних у ерозійному відношенні ділянках; вносити добрива по снігу; передбачається внесення слабо розчинних у воді форм добрив в особливо небезпечних зонах. Перспективним напрямом є застосування такої системи боротьби з шкідливими організмами, яка передбачає тривале їх утримання на низькому рівні з мінімальними негативними наслідками.

Спеціальні – включають передові методи використання території. Від правильної організації земельної площі на схилах залежить значною мірою ефективність усього комплексу водоохоронних заходів. Важливим при цьому є введення і освоєння раціональних сівозмін, які б могли забезпечити високу продуктивність, а також попереджати можливість виносу добрив, пестицидів і продуктів ерозії ґрунту у водойми.

Найкращою варто вважати контурно-смугову організацію території, суть якої полягає у розміщенні сівозмін, лісосмуг та інших елементів вздовж горизонталей місцевості. При цьому вся водозбірна площа охоплюється системою заходів починаючи з вододілу. Прямолінійна організація території на землях із складним рельєфом призводить до концентрації поверхневого стоку, зумовлює прискорений змив ґрунту і як наслідок, велика кількість забруднюючих речовин потрапить у водойми [1].

Агромеліоративна підсистема включає комплекс заходів, спрямованих на регулювання поверхневого стоку, які поділяються на загальні і спеціальні. До перших відносять проведення сільськогосподарських робіт (оранка, культивування, сівба) впоперек схилу або вздовж горизонталей, другі – спрямовані на затримання та розпилювання поверхневого стоку (глибоке розпушення, боронування, смугове розміщення культур) [1].

Гідротехнічна підсистема має основним завданням боротьбу з утворенням на

польових схилах концентрованих потоків води, затримання поверхневого стоку і безпечне скидання незарегульованого стоку у гідрографічну мережу. Найпростіша гідротехнічна споруда на польових схилах – це розпилувачі стоку. Їх створюють у місцях концентрації поверхневого стоку – улоговинах, біля узлісь лісосмуг; основне призначення – запобігти концентрації стоку [1]. Для запобігання розмиву ґрунту перед вершинами ярів створюють водозатримуючі вали-канави, важливим заходом є створення на дні ярів і балок каскаду загат. Комплекс гідротехнічних споруд на водозборі яружно-балкових систем завершують будівництвом каскаду водойм-регуляторів. Їх призначенням є зарегулювати ту частину стоку, яка залишається незарегульованою на водозборі після здійснення агротехнічних, лісомеліоративних та гідротехнічних заходів.

Лісомеліоративна підсистема передбачає прогресивну технологію вирощування сільгоспкультур у комплексі із спеціальними заходами агро- і гідромеліоративної підсистем, що відіграє велику роль у охороні водойм від забруднення. Дієвість цих заходів необхідно підсилювати заходами постійної дії – створенням на водозборах захисних лісонасаджень [1]. Останні є постійно діючими біологічними бар'єрами що, позитивно впливають на якість води і захищають водойми від замулення і забруднення. Важливо, що захисні лісонасадження на місцевості повинні складати єдину біологічну меліоративну систему і займати територію окремих водозборів. Роль поодиноких насаджень у запобіганні забрудненню водойм незначна.

Під системою водозахисних лісонасаджень розуміють створення у межах водозбору з урахуванням рельєфу, специфіки використання комплексу земель лісосмуг, лісових масивів, які взаємодіють між собою, створюють меліоративний ефект на території водозбору і забезпечують захист водойм від забруднення. При запровадженні такої системи утворюється особливий тип місцевості – лісоаграрні ландшафти. Якщо правильно розмістити на водозборі лісосмуги і поєднати з іншими категоріями лісонасаджень, то вони будуть активно регулювати біологічну та екологічну рівновагу на територіях, які захищають [2,с.99].

Система захисних насаджень на водозборі включає три категорії. Перша –

сукупність захисних насаджень переважно смугової форми, які розміщують на основній площі водозбору. До них належать лісосмуги на польових схилах, улоговинно-смугові насадження і прияружні лісосмуги. Друга – сукупність різних за формою і призначенням насаджень, які розміщені на землях гідрографічного фонду: смугові й масивні насадження на верхів'ях та конусах виносу ярів і балок, насадження на берегах ярів, уздовж водойм і річок, а також насадження-мулофільтри. Третя – природні лісові ділянки серед сільськогосподарських угідь [1].

Система захисних лісонасаджень на водозборах району повинна ґрунтуватись на контурній організації території і складати каркас, з яким ув'язуються інші заходи, що забезпечують очищення і регулювання вод поверхневого стоку безпосередньо у межах водозбору. В районах з вираженим рельєфом (наприклад, Приазовська височина), де землі розчленовані гідрографічною мережею на різноманітні за конфігурацією і характером схилів ділянки, створенню ефективної системи захисних насаджень перешкоджає прямолінійність лісосмуг, зумовлена прямолінійністю полів [6,с.52]. Виконувати повною мірою свою водоохоронну функцію лісонасадження (смуги) можуть тільки при їх контурному розташуванні на території водозбору. Тому необхідне перш за все контурне землевпорядкування. У цьому відношенні завдання агролісомеліорації та землевпорядкування збігаються і можна одержати найбільший екологічний та економічний ефекти [2,с.98].

При створенні водоохоронних лісонасаджень найбільш раціональним є рівномірне розміщення лісонасаджень усіх видів по площі водозборів. Виконуючи свої основні захисні функції, полезахисні, водорегулюючі, протиерозійні, придорожні, присадибні та інші лісосмуги, куртини і гаї всією своєю сукупністю суттєво підвищують аеродинамічну шорсткість підстилаючої земної поверхні і викликають значне підняття повітряних потоків, їх охолодження та випадання додаткових атмосферних опадів. Крім того, ці лісонасадження, особливо коли вони діють у комплексі з іншими протиерозійними заходами (агротехнічними, гідротехнічними тощо), затримують поверхневий стік і переводять його у ґрунтовий [2,с.97]. Отже, вся система захисних лісонасаджень поряд з виконанням своїх основних поле-, ґрунто-, шляхозахисних та інших функцій, сприяє випаданню

додаткових опадів та затримує поверхневий стік, що зумовлює збільшення підземного живлення річок у літній період, значне поліпшення якості води [7].

Список використаних джерел

1. Водоохоронні лісонасадження / Міхович А.Г., Пастернак П.С., Ананьєв П.П. та інші. – К.: Урожай, 1986. – 144 с.
2. Гришко С. В. Значення лісосмуг та лісових насаджень для Приазовського степу / С. В. Гришко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – Серія 4. Географія і сучасність. – К.: Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 14(26). – С. 97-102.
3. Іванова В.М. Заходи щодо збереження ґрунтів і підвищення продуктивності агроландшафтів басейну річки Молочної / В.М. Іванова, О.В. Непша, М.М. Стецишин // Нові виміри наукового пізнання: збірка Матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 15 травня 2017 р. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 1. – С.105-110.
4. Непша О.В. Сільськогосподарське природокористування в басейні річки Молочної / О.В. Непша // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: зб. наук. праць. – Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького. – С.11-14
5. Панченко А.Ю. Особливості геолого-геоморфологічної будови Приазовської низовини та Приазовської височини / А.Ю. Панченко, Г.В. Тамбовцев, О.В. Непша // Актуальные научные исследования в современном мире. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вып. 3(47), ч. 2. – С. 95-100.
6. Прохорова Л.А. Основні риси геолого-геоморфологічної будови басейну річка Молочна / Л.А. Прохорова, О.В. Непша, Т.В. Завьялова // Географія та туризм: матеріали II Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (26 лютого 2019 р., м. Харків). – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2019. – С.52-56.
7. Bondarets D.S. Methods of improving effectiveness of agrolandscape utilization in Zaporizhia oblast (Ukraine) / D.S. Bondarets, N.N. Stetsishin, L.A. Prokhorova, T.V. Zavyalova // Geography and Natural Resources. – №2, Т. 2. – 2014. – P.182-185.